

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Матеріали

студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ФІЛОСОФСЬКО-ТЕОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

22-23квітня 2020 року

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2020

Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (22-23 квітня 2020 року). Філософсько-теологічний факультет Чернівці: Чернівец. нац.ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2020. 55 с.

До збірника увійшли статті студентів філософсько-теологічного факультету до щорічної студентської наукової конференції університету.

Молоді автори роблять спробу знайти підхід до висвітлення й обґрунтування певних наукових питань, подати своє бачення проблем.

© Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича, 2020

Марта Арсені

Науковий керівник – доц. Рошкулець Р. Г.

Основні світоглядно-філософські джерела творчості Лесі Українки

Українська філософська думка – це не лише власне філософи, а й письменники, вчені, митці, тому поряд зі Г.Сковородою відносимо до числа її представників Т.Шевченка, М.Костомарова, І.Франка, Лесю Українку та ін. Загалом існує немало праць, присвячених письменницькій діяльності Лесі Українки, але філософських досліджень її творчості дещо бракує. Творчості її чітко притаманні екзистенційні та морально-етичні мотиви. Саме практична моральна спрямованість, настанова на практичну мудрість у розмислах, ще з киево-руських часів, є характерною рисою української філософської думки. Світогляд Лесі Українки формується з кількох паралельних, загалом різних у своїй основі джерел. Це і ніцшеанство (воля до життя була для неї неабияк актуальним поняттям і, можливо, життєвим імперативом). У руслі традиції, заданої в українській філософії Г.Сковородою, витoki її творчості можна також шукати в чомусь на зразок філософії серця. Її філософський світогляд особливо виражений у таких творах, як «Лісова пісня», «Бояриня», «Кассандра», заснований на ідеях, співзвучних філософії серця і, загалом, на морально-етичному осмисленні буття. Так само з моральних позицій вона підходить до розуміння вчення К.Маркса – ще одного джерела її, на цей раз, суспільно-політичних поглядів, оскільки вона була прихильна до соціал-демократичних ідей.

Актуальні морально-етичні проблеми вона виражала в образах і сюжетах, почерпнутих з народної творчості, міфологічних традицій. Моменти екзистенційного переживання буття, а також моменти поваги до світу і любові виразно присутні у творчості письменниці.

Водночас вона не сприймала просвітницьких зазіхань на універсальність положень розуму, раціональності загалом. Її творчість може бути віднесена до неоромантизму. Морально-

етичний аспект її світогляду досить чітко висвітлюється в драмі-феєрії «Лісова пісня»

Ще одним джерелом її творчості можна вважати ідеї Т. Шевченка, революційні в позитивному значенні слова, націлені на звільнення українського народу й української культури від різних видів поневолень. Хоча соціальна тематика, як і національна, нерідко поступаються в її творах екзистенційно-романтичним мотивам. Яскравий вияв це знайшло в образі Кассандри. Вона, на жаль, стикається з нерозумінням народу, як і франковий Мойсей. Леся Українка так її характеризує: “Вона все знає, але не холодним знанням філософа, тільки інтуїцією людини, що все постерігає несвідомо і безпосередньо (“нервами”, як кажуть в наші часи), не розумом, а почуттям — тому вона ніколи не каже: “Я знаю”, а тільки: “Я бачу”, бо вона справді бачить те, що буде, але пояснити аргументами, чому воно мусить бути, а не інакше, вона не може. І пророчий дух не дар для неї, а кара. Її ніхто не каменує, але вона гірше мучиться, ніж мученики віри і науки. Така моя Кассандра” [2, с. 55].

Щодо неоромантизму як настанови її художніх творів, то Т.Гундорова пише, що він загалом “передбачав не абсолютне і повне перенесення реальності у світ вигаданий, а то й містичний, новалісівський, але пошук екзистенційної рівноваги в житті сучасному на основі “синтезу реальності й ідеалу” [1, с. 385].

Це лише кілька штрихів, які зображають маленьку частину філософського змісту творчого доробку Лесі Українки, причому переважно потенційного поки що, як осмисленого нею самою, так і віднайденого дослідниками її творчості.

Список літератури

1. Гундорова Т. Проявлення слова. Дискурсія раннього українського модернізму / Т. Гундорова. – К.: Критика, 2009. – 448 с.
2. Леся Українка. Листи // Зібрання творів у 12 т. – К.: Наукова думка, 1979. – Т. 12.

Ілюзія та реальність громадської думки

Феномен громадської думки здавна привертає увагу вчених, і за час свого існування отримав чимало визначень. Більшість дослідників трактують громадську думку як стан масової свідомості, що відображається у прихованій чи наявній формі ставлення суспільства або його частин до суспільних явищ і процесів, до діяльності окремих особистостей, їх груп, організацій [3, ст.30]. Також громадська думка розглядається як соціальний інститут та форма соціального контролю. На практиці громадська думка досить часто використовується політтехнологами для маніпуляцій певними соціальними групами. Тож логічно виникає питання: в сучасному інформаційному суспільстві цей феномен об'єктивний, чи він „сконструйований”, штучно створений, така собі наукова, політична або психологічна (страх, стереотипи тощо) “ілюзія”.

У період постправди емоції та особисті переконання беруть верх над раціональним осмисленням явищ і фактів. Через велику кількість інформації, яку людина щодня сприймає, стає все важче розпізнати дезінформацію. Якщо раніше громадська думка вивчалася переважно як форма вираження інтересів і потреб різних прошарків суспільства, як інструмент соціального контролю за діяльністю держави, то в подальшому, у зв'язку із загостренням економічних, політичних і соціальних суперечностей, акцент змістився на проблеми управління громадською думкою і вивчення механізмів її формування і трансформації.

Аналізом різних аспектів громадської думки займалися практично всі найвідоміші соціологи ХХ ст. Основу сучасних теоретичних і практичних досліджень соціології громадської думки складають праці П.Лазарфельда, Дж.Геллапа, У.Ліппмана, Г.Блумера, Е.Ноель-Нойман, П.Бурдьє та інших.

С'юзен Гербст, одна з послідовниць Блумера, пише про громадську думку як про „соціально конструйовану” реальність, створену нашою спільною моделлю демократії в сучасному

суспільстві, методологією та теорією опитувань громадської думки, риторикою політичних лідерів та журналістами, що публікують та інтерпретують результати опитувань і стан громадської думки в ЗМІ (Herbst, 1988) [2,с.7].

П'єр Бурдьє зазначав: „У реальному житті кожна конкретна думка є результатом конкретних впливів, а сформовані точки зору є наслідком конфліктів таких впливів. Прийняття певної точки зору щодо існуючої проблеми означає вибір певної окремої групи, що стоїть за нею, що в свою чергу приводить нас до розуміння хибності іншого постулату – припущення, що всі думки рівнозначні” [2, с.5].

Отже, проблематика, пропонована дослідженнями громадської думки підпорядкована політичним, економічним та соціальним процесам. Інститути зондажів, які проводять опитування, насправді не вимірюють „громадську думку”, а виробляють артефакти, так як громадська думка – це надіндивідуальний феномен, який не можна опитати, а можна лише вивчати.

Список літератури

1. Бурдьє П. Социология политики: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко / П.Бурдьє. – М.: Socio-Logos, 1993. – 336 с.
2. Бішоп Д.Ф. Ілюзія громадської думки: факт і артефакт в американських опитуваннях / Д.Ф. Бішоп // Політичний менеджмент. – 2007. – № 5. – С. 3-12.
3. Соціологія:Короткий навчальний словник: терміни і поняття. 2-ге вид.,перероб. і доповнене/За науковою редакцією В.М. Пічі. – К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ – 2000»; Львів: «Магнолія – 2006», 2008. – 340 с.

**Дискурс безсуєтності крізь епохи:
Джвандзи – Скворода**

Думка філософів різних епох та цивілізацій часто суголосо на лейтмотивах. Це підтверджується й порівнянням настанов Григорія Сквороди та давньокитайського мислителя Джвандзи, іменем якого називають і його книгу. Її український переклад [1] дає саме такий варіант написання, і ми схилиємося до нього, хоч в інших джерелах вживається форма «Чжуан-цзи».

В одній із притч Джвандзи йдеться про дерево, різуче відмітне від інших. Воно не мало жодного практичного зиску, і саме тому не було зрубане та виросло таким, яким виросло. За цією аналогією у книжці робиться висновок, що й найсвітліші люди – з тієї «матерії», якої ніхто не потребує. Саме брак користі дерева зберіг його. Як це пов'язано з «матерією» світлих людей, якої ніхто не потребує? Гілля величезного дерева на горі Шан було викривлене: з нього годі зробити стовпи чи крокви. А звивистість могутнього коріння робила його непідходящим навіть для видовбування з нього труни. Листя – гірке, запах – дурманів. Редукція суті речей до їхньої матеріальної корисності – то лише сліпе бачення, нехтування синергії матеріального й духовного. Небезпека цього нехтування – в розчиненні духовної життєдайності і, отже, примноженні суєти. Такий підхід паралізує потяг до етичних, естетичних, сакральних, метафізичних цінностей як елементів духовного досвіду. Натомість мудрецеві належить долати суєту, підносячись над скороминушими «вартостями» голої матеріальності та прямуючи за її межі до величних смислів, які, однак, не лише в трансцендентності, а й рівночасно перебувають у самій душі мудреця, його світлій «матерії».

Схожі ідеї можна виявити й у Г. Сквороди. Його мислення теж мотивується настановою відсторонення від домінанти прагматичних горизонтів: «Світ ловив мене, та не спіймав...». Філософія українського мислителя, невідривна від його життя, живиться прикладами безсуєтності, шукає висоту смислів,

стаючи основою нетривіального щастя. І як некорисне дерево багатом здавалося потворним та кривим, так і тексти сквородинських творів здадуться суєтному обивателеві нагромадженням лише «пустопорожніх слів». У нього вони викликатимуть огиду, бо він не знатиме їхнього справжнього призначення. Але для людини духу в тих побудовах думки – дивовижний лабіринт краси.

Друг і біограф філософа Михайло Ковалинський згадував, як відповідав Григорій Савич на докори ченців Печерської Лаври щодо його нібито недостатньої воцерковленості: «Ризо, ризо! Як небагатьох ти опреподобила! Як багатьох зробила нечестивими, зчарувала. Світ ловить людей різними сітями, прикриваючи їх багатствами, почестями, славою, друзями, знайомствами, протекціями, вигодами, втіхами і святинею, та найбільш нещасна остання. Блаженний, хто святість серця, тобто щастя своє, не закрив ризою, а волею Господньою!» [3, с. 399]. Отже, суєтність трапляється часто й там, де формально служать нібито духовному, але розглядають це як спосіб утвердження в матеріальному. Тим часом для самого Григорія Савича найцінніше ось що: «В мене ж турботи лише одні, / Щоб безрозумно не вмерти мені» [2, с. 57].

Отже, і давній філософ Джвандзи, і мислитель Нового Часу Скворода оспівують благодатну спроможність людини зупинитися й пережити та осмислити особливий зв'язок між душею і прекрасним світом ідей та смислів. Цей зв'язок потенційно доступний кожному, та не кожен зважується торувати шлях, що відділяє середовище суєти від царини істини. Того ж, хто долає цю відстань, інші можуть вважати бранцем даремних мрій. Хоч не він насправді бранець, а саме вони: гола матеріальність – їхній добровільний полон. Але приклад життя таких мислителів, як Джвандзи й Скворода, – це дороговказ для вивільнення з полону.

Список літератури

1. Джвандзи / пер. з кит. Вон Гак. – Київ: Сафран, 2019. – 308 с.
2. Скворода Г. Твори у 2-х тт. Т. I. / Г. Скворода. – Київ: АТ «Обереги», 1994. – 528 с.
3. Скворода Г. Твори у 2-х тт. Т. II. / Г. Скворода. – Київ: АТ «Обереги», 1994. – 480 с.

Марія Басараба

Науковий керівник – проф. Чікарькова М. Ю.

Жіноче народне вбрання жителів села Бояни на початку ХХ-го ст.

Народне вбрання, яке супроводжувало людину в усіх життєвих ситуаціях з дитинства до старості, завжди виконувало утилітарні функції, але водночас було виразом семіосфери й аксіології суспільства.

Протягом ХХ століття у народному костюмі відбулися значні зміни, але одяг початку ХХ століття ще виразно зберігає народні традиції.

У цей період у селі Бояни народне вбрання для жінок складалось з таких компонентів: сорочка, поділ, катринца, пояс, кептар, кожух, рушник або хустина, постолои або черевики. Усі елементи народного костюму прикрашались згардами або намистом з золотих або срібних монет, по яким можна було судити про матеріальний стан сім'ї. Елементами народного вбрання для обох статей були пояс, кожух, кептар, носовичок.

Основу жіночого вбрання складала сорочка, яка не різнилась з чоловічою кроєм. Жіночі сорочки румун шились за старим народним кроєм з білого домотканого полотна. Обов'язковим елементом жіночої сорочки була катринца, яка частково покривала поділ й була зазвичай чорного кольору, виготовлялася з вовни та шерсті. Святкові сорочки оздоблювалися орнаментом (особливо рукави, перед, а іноді і спина), а робочі сорочки були білого кольору (інколи з невеличкими візерунками). При орнаментуванні сорочки переважали кольори: зелений, червоний, синій та елементи візерунків – ялинка, ланцюжок, крапочки. З часом у моду увійшли сорочки, оздоблені сріблястими, зеленими або золотими нитками, та геометричний орнамент. Пізніше яскраві нитки заміняться пайєтками.

Кожух – один з різновидів верхнього одягу, який виготовлявся з переробленої шкіри. Кептар – безрукавний вид одягу, прямої або розширеної форми, довжина та декор яких відрізнялися залежно від статі, віку, нагоди.

Голову покривали рушником, який у повсякденних ситуаціях ткався з конопель та льону (пізніше – бавовни). Для святкових днів його ткали з шовку. Намисто, виготовлене з золотих і срібних монет, було найдорожчою прикрасою, що доповнювала вбрання дівчини або жінки, вказуючи водночас на високий соціальний статус власниці. Жіночий костюм доповнювався черевиками та постолами, які різнилися від чоловічих лише візерунком. Черевики мали найчастіше тілесний або жовтий колір.

Доповнювала народне вбрання трайстра – старовинна сумка, яка могла бути різного кольору й багато оздоблювалась (найчастіше квітковим малюнком або геометричним орнаментом). Трайстра була багатофункціональною – як для буденних ситуацій, так і для свят.

Важливим аксесуаром народного вбрання був носовичок. Це був насамперед декоративний елемент, але він міг виконувати й утилітарні функції. Наприклад, жінки могли підкласти його під коліна в церкві в час молитви, а чоловіки – витерти мокре чоло у спекотний день. Для молоді він виконував символічну функцію. Носовичок, подарований молодицею парубкові перед армією або вступом до навчального закладу, був знаком того, що вона буде його чекати. Для парубка це був особливий талісман, символ чесності, знак вірності. Він особливо оздоблювався: замість традиційних візерунків міг прикрашатися ініціалами власника або ж його повним ім'ям.

У наш час традиційний народний костюм щезає з побуту, забувається його символіка, він перестає бути одним з ключових елементів фольклору. Нині народний костюм репрезентують в основному місцеві музиканти – вокалісти, виконавці народної музики, члени фольклорних ансамблів танців. Утім, їхні костюми часто є стилізованими, вони поєднують елементи різних культур і регіонів. Таким чином, втрачається автентичність, унікальний культурний код, закладений у структурі та елементах народного вбрання, яке потребує захисту та збереження.

Анна Бічер
Науковий керівник – доц. Радзіняк Т. І.

Сім'я - запорука успішної держави у праці «Нова Атлантида» Френсіса Бекона

Сім'я є прикладом складної системи стосунків між певними людьми. Крім того вона виступає зменшеною моделлю суспільства в якому функціонує, і тому є невід'ємною складовою будь-якої держави.

Один з яскравих представників філософії Нового часу – **Френсіс Бекон**, влучно розкрив у своїй праці «*Нова Атлантида*» місце та значення сім'ї у формуванні сильної та успішної держави. Будучи наближеним до правлячої династії й англіканцем за релігійними переконаннями, він чітко обстоював ідею збереження самодержавства в Англії та намагався віднайти нові шляхи для подальшого зміцнення й розвитку країни. За часів правління королеви Єлизавети I в Англії було відновлено поміркований протестантизм в англіканській формі, що, безперечно, не залишило байдужим до цих процесів політичного діяча, філософа, науковця Ф. Бекона. На його переконання саме сім'я, що сповідує протестантизм та керується його засадничими моральними принципами є зменшеною проекцією держави, яка в майбутньому може досягнути приголомшливого розквіту.

Одним із ключових образів, через який мислитель намагається донести до нас ідею важливості інституту сім'ї, стало «Свято сім'ї», відзначати яке може «...кожен, хто породить не менше тридцяти живих дітей та внуків» [1, с. 501]. Подія, так докладно описана Беконом, демонструє нам єдність, турботливість, повагу, вірність між членами однієї родини та їх прихильність до усталених традицій, за чим автор завуальовує своє осудливе ставлення до європейської моралі, яка почала втрачати ці риси на тлі постійного та всепоглинаючого політичного та релігійного розбрату.

Символом згуртованості та чіткого розуміння своєї участі в побудові міцної родини (а отже, й держави) кожним з її представників, стало *виноградне гроно*, за допомогою якого Бекон намагався продемонструвати природну потребу людини в

єдності довкола спільних ідеалів, ідей, цілей. Постає батька, що увібрав у себе риси, якими повинен володіти, на думку філософа, правитель держави, є уособленням і гармонійним поєднанням мудрості, моральності, справедливості, розсудливості, стійкості в поглядах і мудрості у прийнятті рішень.

Підсиленням образу для розуміння значущості описуваного мислителем святкування в масштабах його утопічної держави слугують невідповідно обрані ним кольори: золотий, срібний, блакитний. Зосередивши увагу на їх семантичному значенні, можемо припуститися думки, що в такий спосіб Бекон укотре хотів зобразити бенсалемців як сильний духом, сакральний та дещо загадковий народ, який живе в мирі та злагоді. Людині, яка виховується в сім'ї, більш притаманні чутливість, поблажливість, співчуття, оскільки, зауважує філософ, «дружина та діти є свого роду школою людяності» [2, с. 366]. Під час святкування між членами сім'ї не виникає суперечок, оскільки думка батька, безперечно, для них авторитетна. Цей своєрідний феномен можна пояснити тим, що жителі острова Бенсалем перш за все християни, через що їм невластиві заздрисність, осуд, непослух, з чим зазвичай мають справу сучасники автора.

Отже, сім'я в праці Бекона виконує функцію осередка виховання та перенесення загальноприйнятих цінностей, релігійних поглядів, законів, норм і правил на особистість, свідомість якої формується в лоні родини. «Нова Атлантида» є взірцем держави, яка з подальшим розвитком може досягти золотих віків, спираючись на суспільний устрій та світоглядні погляди громадян. До того ж мислитель назвав свій твір, посилаючись на назву держави, яка, попри різні точки зору, в певний період часу могла існувати, і це дещо позбавляє його працю фантастичного забарвлення.

Список літератури

1. Бэкон Ф. Новая Атлантида // Соч.: в 2-х т. Т.2. М.: «Мысль», 1978. С. 485-518.
2. Бэкон Ф. Опыты и наставления нравственные и политические // Соч.: в 2-х т. / сост., общ. ред. и вст. ст. А. Л. Субботина. Т.2. М.: Мысль, 1972. 582 с.

Аксіологічний потенціал християнської педагогіки

Виходячи з того, що головним завданням педагогіки залишається пошук оригінальних педагогічних систем, які базуються здебільшого на філософських теоріях і концепціях, а також на практичному досвіді, набутому в конкретних історичних умовах (часто-густо сформованому на догоду часу), завжди актуальна потреба особистої самореалізації педагога, прагнення створити власне ім'я в педагогіці і не завжди люблячи педагогіку в собі. Звідси й відчайдушна боротьба «педагогів-новаторів» за звільнення педагогічного процесу від традиційних морально-аксіологічних основ навчання і виховання. Особливо зайвою для таких педагогів є Церква з освяченою віками педагогічною думкою, найпоспідовніше сформованою ще в добу «золотого віку» патристики.

У зв'язку з цим загострюється потреба науково-богословського витлумачення змісту й аксіологічного потенціалу християнської педагогіки, в основі якої пошук надійного джерела духовно-морального та інтелектуального зростання особистості, яке не замулює час і яке не плондрують негідні свого покликання педагоги. На наш погляд, цим Джерелом є Бог, Його дидактичні настанови, а також вільна воля людини, якою Він нагородив її, творячи за Своїм образом і подобою (Бут. 1, 26).

Етимологічно слово «школа» походить від латинського «*scola*» – сходи, східці. Посилаючись на св. Івана Ліствичника, М. Шкрібляк наголошує, що йдеться тут передусім «про східці (драбину) духовного сходження людини» [3, с. 130]. І справді, школа у розуміння преподобного означає скелясту драбину, сходинки якої ведуть до досконалості, тобто до небесних висот. Іншими словами, це система виховання таких моральних якостей і пізнавальних можливостей, які покликані сприяти фізичному й духовному вдосконаленню дитини настільки, щоб вона не лише навчитися читати, писати та лічити, а й змогла піднятися на найвищий щабель саморозвитку аж до досягнення досконалості й святості [1, с. 54]. Іоан Ліствичник обґрунтував

30 сходинок духовного сходження, остання і найвища з яких – це Любов. Натомість бездуховна педагогіка перетворює сучасну школу на своєрідну лабораторію, де продукуються знання та уміння, але при цьому не дається звіт про те, яку небезпеку і загрози становлять «грамотні дикуни» – люди освічені, але бездуховні й аморальні. Адже знання – це справді велика сила і потужна зброя, а її аксіологічний потенціал безпосередньо залежить від віри в Бога.

У чому криза сучасної освіти? Причин багато, але найголовніша – світоглядно-ціннісна. Вона полягає в тому, що сучасна освіта, крім багато чого іншого, все ще тримається філософії натуралізму як однієї з найприземленіших форм пізнання світу і буття Бога. Її хиба не лише в тому, що натуралізм, абсолютизуючи роль наукового знання в педагогіці, позбавляє педагогічного мислення духу натхнення і зводить його до рівня елементарної причинності, а всі прояви духовного життя – до психологізму. Так же «психологічно» розв'язується інша онтологічна проблема людського буття – особисте безсмертя. Воно начебто продовжується в інших людях або істотах нижчого рівня. К. Ушинський не випадково застерігав, що «освічені кола, а головне – їхні найяскравіші виразники будь-які прояви релігійності починають називати невіглаством, а то й божевіллям... Ми безчестимо наших великих людей лише тому, що вони зізнаються, що вірять в Бога і вважають за необхідне молитися і виконувати Заповіді Його» [2, с. 142-143].

Отже, сучасний стан освіти та виховання такий, який є. Адже з часу К. Ушинського мало що змінилося. Поняття добра і зла в педагогіці й надалі має відносний характер, попри те, що і те, і те – абсолютні.

Список літератури

1. Лівничник Іоан. Лівничка духовна / Пер. з рос. Д. Кічі. – Львів: Місіонер, 2002. – 185 с.
2. Ушинський К. Д. О нравственном элементе в русском воспитании. – Москва: Изд. акад. педнаук РСФСР. – 1945. – Т. 2. – С. 42 – 488.
3. Шкрібляк М. Повернення до християноцентризму як основа сучасної національної освіти та виховання в Україні // Аксіосфера освіти: історичні тенденції та пріоритети сьогодення. – Чернівці: ЧНУ імені Ю. Федьковича, 2018. – С. 128 – 146.

Василь Борук

Науковий керівник – доц. Горохолінська І.В.

Постмодерна культура: до джерел сутнісного визначення

Сучасна культура як цілісна система потребує надзвичайних зусиль задля віднаходження коректного витлумачення всіх можливих її дефініцій. Особливо, якщо ставити знак рівності між сучасною та постмодерною культурою.

Постмодернізм має цілу низку визначень: хтось убачає в ньому монстра, який руйнує сталі норми суспільства, інші – рятівника і детермінанта нових етапів розвитку культури; дехто убачає в ньому ворога, а є й ті, хто вважають, що постмодернізм – невідворотній симбіоз, що є необхідним етапом становлення тенденцій мультикультуралізму. Цікава в контексті нашого дослідження конотація постмодернізму з хамелеоном, «який набуває такого виду, в якому ми хочемо його бачити: якщо постмодернізм сприймати як ворога, він виглядає жахливо; якщо в ньому вбачати порятунок, він набуває статусу рятівника» [1, с. 18]. Іншими словами, від висхідної позиції в ставленні до феномену постмодернізму залежить і його дефініція, що природно, адже об'єктивність у гуманітарній науці ще задовго до постмодернізму була прокритикована, а постмодернізм лише узагальнив таку методологічну неспроможність принципу об'єктивності в будь-якій царині гуманітарної науки.

То що ж таке постмодернізм? Відповідь на це запитання можна вибудувати згідно з вимогами принципу історизму: постмодернізм певний пост- (після) модерністський стан, який «іноді навіть прив'язували до конкретних історичних подій, як наприклад, студентські масові заворушення в 1968 році, відмова від золотого стандарту, падіння Берлінської стіни... Кожна подія, що претендує на ознаменування постання постмодернізму, апелює до можливого колапсу модернізму» [1, с. 19]. Проте наївно вважати, що постмодернізм постав як наслідок якоїсь однієї конкретної суспільної події чи явища.

Оскільки постмодернізм очевидно є наслідком модерну і його тенденцій, то глибинні підвалини сучасних культурних

явищ, філософських студій потрібно шукати саме в ньому. На цьому шляху важлива смислова демаркація постмодернізму та постмодерну. Деконструкція Дерріди і генеалогія сили Фуко є прикладами постмодернізму; юнацька заглибленість у віртуальну реальність і звеличування супермаркету до рівня храму – це приклади постмодерну. Хоча й існує ефект просочування між філософськими течіями постмодернізму і явищами культури, які належать до постмодерну, все ж значна кількість феноменів, пов'язаних з культурним постмодерном, фактично є плодами модерну. Тобто, культурні феномени не схильні (поки що?) відобразити радикальні наслідки постмодернізму. Причиною цього може бути те, що саме постмодернізм і применшує свою причетність як до інтелектуальної, так і до культурної сфер. Саме тому слушно стверджувати, що «індивідуалізм і споживацтво, які характеризують сучасну культуру, – це плоди, які мають глибоко модерністські коріння» [1, с. 21]. Тобто, якщо культура – це ефект і наслідок взаємодії суспільства та настроїв які побутують у ньому, то епоха постмодернізму – це симбіоз усіх попередніх культур, поглядів та ідей, які взаємодіють доволі хаотично та з різним ступенем інтенсивності в різних регіонах світу. Кожна окрема країна, регіон – мають свої унікальні характеристики постмодерної культури, а надто унікальним є час, який визначає перші взірці постмодерного мистецтва. Постмодернізм важко піддається визначенню, адже він деконструював визначеність як таку.

Отже, беручи до уваги сучасні тенденції «невизначеності», можна сказати, що феномен постмодерної культури та його прояви є перехідною ланкою, яка поєднує в собі особливості попередніх епох, а методологічний ресурс концепцій-тенденцій щодо цього питання залежатиме від суб'єктивних позицій і переконань людини, яка буде здійснювати опис чи оцінку цього культурного явища-течії.

Список літератури

Джеймс Смит. Церковь и постмодернизм. Как найти место в церкви Литару, Фуко и Деррида? – Черкасы: Коллоквиум, 2012. – 214 с.

Юлія Конарська

Науковий керівник – доц. Горохолінська І.В.

**Осмилення соціальних колізій трудової міграції
в українському кіно (на прикладі х/ф «Гніздо горлиці»)**

Проблема трудової міграції в нашій країні є настільки гострою, що перестала відігравати роль винятково природного фактору соціальної дійсності у глобалізованому світі. За прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України, до 2031 року населення України скоротиться до 39,5 мільйонів осіб. І справа не лише у високій смертності – українці продовжують залишати країну в пошуках ліпшого життя. Саме мрія про ліпше майбутнє для власних дітей манить уже кілька поколінь українців й змушує виїздити працювати закордоном, часто нелегально, на посадах, що абсолютно далекі від кваліфікації трудівника-мігранта. Дистанційне виховання дітей, дистанційне подружнє життя; учительки-прибиральниці, вчені-різноробочі на фабриках – колізії, які породжуються трудовою міграцією та, які не могли не зацікавити митців, адже відомо, що саме мистецька сфера надзвичайно чутлива до таких соціальних «надломів». З огляду на актуальність теми, мета і завдання нашої розвідки – висвітлити реальний приклад пересічної, але такої нелегкої долі української родини в кіно Тараса Ткаченка – «Гніздо Горлиці».

Сюжет фільму описує життя жінки, котра залишає свою сім'ю і їде на «заробітки» до Італії – історія про гніздо однієї горлиці, яка типово для українських реалій «боролась за своє щастя» – обравши уже проторений багатьма маршрут, аж допоки її життя не внесло інших «запропонованих обставин». Дарині допомагає подруга, котра давно живе в Італії, при звичайстві до такого життя. Але для звиклої до важкої роботи селянки прислугування в родині розлученого адвоката все одно виявляється не так фізично, як морально тяжкою справою. Стара матір Алессандро дуже прикра, всіляко принижує головну героїню, вважаючи її «костою нижчого сорту». Тим не менше, Дарина терпить усі приниження, адже намагається якомога більше коштів передавати додому – чоловікові. Той холостякує, випиває, але не пропиває кошти, в буквальному розумінні будуючи на них родинний бізнес –

приватний міні-готель. Драматизму ситуації додає те, що в один момент Алессандро зваблює емоційно пригнічену Дарину, яка дізнається про вагітність. Паралельною драматичною лінією є доля доньки, котра зростає без уваги матері: дівчина теж завагітніла від місцевого «золотого хлопчика», батько якого пропонує відкупитися від ненависної потенційної невістки та ненародженої дитини. Деконструкція сімейних цінностей, сімейної злагоди; зламані долі та знівечені почуття гідності – ось таким нам видається лейтмотив емоційної напруги цього кінофільму. Але поряд з тим не оминає сюжетність і поняття значущості прощення, здатності людини на прийняття рішень, котрі будуть мати не матеріальну, а емоційно-психологічну сатисфакцію: Дмитро приймає ситуацію з дружиною й донькою, знаходить в собі сили «звивати» сімейне гніздо й далі. Чи не є це прощення розділеною відповідальністю за ситуацію, що склалася? Мабуть, так. Добробут родини як у матеріальному, так і духовно-емоційному плані на всіх етапах сімейного життя – спільна відповідальність подружжя.

А тому «Гніздо горлиці» Тараса Ткаченка – це типовий взірець соціально-релевантного кіна, котре демонструє ту духовну й і культурну кризу, котра детермінована кризою економічною. Таке кіно є цінним не тільки як мистецький твір, а як власне культурний феномен у широкому значенні цього слова – у такий спосіб кіно виконує не тільки культотрансляційну, але й культуроформуючу функцію. Маємо надію, що сучасна ситуація в кінематографі сприятиме популяризації не тільки комерційного кіна, а й власне такого, що має чіткий соціальний та моральний меседж, спрямований до українського суспільства.

Список літератури

1. «Гніздо горлиці»: фільм про заробітчанку в Італії зібрав аншлаг в Львові. Рецензія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://twoemisto.tv/news/gnizdo_gorlytsi_film_pro_zarobitchanku_v_i_talii_zibrav_anshlag_u_lvovi_retsenziya_82047.html. – Назва з екрану. – Дата останнього звернення 01.03.2020
2. Гніздо горлиці: перший трейлер українського фільму про заробітчан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://inspired.com.ua/stream/the-nest-of-the-turtledove/>. – Назва з екрану. – Дата останнього звернення 01.03.2020
- Підгора-Гвяздовський Я. Пролітаючи над гніздом горлиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/7189>. – Назва з екрану. – Дата останнього звернення 01.03.2020

Аліна Кузик

Науковий керівник – доц. Горохолінська І.В.

**Поетичне кіно як унікальне явище
українського кінематографа**

Ще в 1930 році, задовго до поняття поетичного кіно, Олександр Довженко знімає свій культовий фільм «Земля». У ньому він звертається до українських звичаїв і національності, що й стало причиною заборони показу «Землі» в Радянському Союзі. Надихаючись картинами свого вчителя, нове покоління кіномитців у середині ХХ століття продовжує його традицію: вони створюють картини, сповнені чуттєвих та яскравих образів. Як слушно зазначають дослідники: «Ще сам Довженко, характеризуючи власну творчість та її специфіку, казав: «Я належу до табору поетичного». І вже з виходом стрічки С. Параджанова «Тіні забутих предків» у 1964 р. українське поетичне кіно сягає вершини розвитку» [1].

Отже, «українське поетичне кіно – мистецька течія, що виникла в радянському кіно в середині 1960-х рр. Українське поетичне кіно виводило на перший план візуальну виразність, сюрреалістичні та етнографічні мотиви. Ця течія залишила по собі ряд новаторських фільмів і спровокувала новий наступ радянської ідеологічної машини на українське кіно, національну свідомість і нетрадиційний художній пошук. Авторство терміна «українське поетичне кіно» приписується Янушу Газді, який придумав його у 1970 році» [2, с. 13].

Напрямок «українське поетичне кіно» асоціюється з іменами С. Параджанова, Ю. Ілленка, Л. Осики, І. Миколайчука та ін. У творах цих митців превалювало притчове начало, тяжіння до метафоричності й алегоричності в осмисленні дійсності. Іншими словами, ці автори намагалися показати вічні проблеми буття в новому, алегоричному контексті. Саме у такій формі кіномитці розповідали про одвічні проблеми життя-смерті, кохання-ненависті, товариства-зрадництва. Окрім згадуваної культової картини «Тіні забутих предків» С. Параджанова, в руслі поетичного кінематографа починає працювати не тільки як оператор, а як режисер Ю. Ілленко і створює фільми: «Криниця для спраглих», «Вечір на Івана Купала», «Білий птах з чорною ознакою», арт-хаузний фільм «Лебедине озеро. Зона» (1989). Однозначно,

непересічне місце серед творів українського поетичного кіна посідає ранній етап творчості Л. Осики, передовсім його стрічка «Камінний хрест» – вільна екранізація смислів відомої новели В. Стефаника.

Ведучи мову про українське поетичне кіно, неможливо не згадати ще одне така важливе й знакове для буковинців ім'я. «Іван Миколайчук у буквальному сенсі був обличчям цієї епохи. Він виконав головні ролі в картинах Параджанова, Ілленка, Осики та інших українських режисерів, він сам був поетом, писав сценарії, займався музичним оформленням» [3]. Кінофільм Миколайчука «Вавилон ХХ» став фактично фінальною крапкою в історії українського поетичного кіно.

«Та, що входить в море», «Захар Беркут» Л.Осики, «Всупереч усьому» Ю.Ілленка, «Совість» В.Денисенка, «Комісари», «Іду до тебе» М.Машенка, «Пропала грамота» Б.Івченка, «Пізнай себе» Р.Сергієнка – це і є «українське поетичне, яскраве, образне кіно, яке відмовилося констатувати соціальний реалізм, яке відірвалося від буденності та проговорило до глядача красою своїх кадрів» [4].

Тепер до фільмів з елементами поетичного кіна деякі критики відносять «Плем'я» Мирослава Слабошпицького (2014) та «Поводиря» Олеся Саніна (2014). Останній був кандидатом на премію «Оскар» від України в категорії «Найкращий фільм іноземною мовою». Минулого року в прокат вийшов фільм «Думки мої тихі» (2019) українського режисера Антонію Лукіча. Цей фільм виконано в кращих традиціях українського поетичного кіна.

А тому можемо висновувати, що українське поетичне кіно – унікальна мистецька течія, що виникла в Україні й надалі формує власну українську школу кіномистецтва – націєтворчого, сповненого алегоризму й соціальної ідеї.

Список літератури

1. Пашенко А. Українське поетичне кіно як зразок національного кінематографа [Електронний ресурс] // Кіно-театр: Часопис. – 2012. – № 2. – Режим доступу: https://ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=1337

2. Брюховецька Л. Поетична хвиля українського кіно. – К.: Мистецтво, 1989. – 172 с.

3. Українське поетичне кіно: триумф і трагедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/86805/kulturologiya/ukrayinske_poetichne_ki_no_triumf_tragediya

Українське поетичне кіно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://plomin.club/ukrainian-poetry-movie/>

Зовнішня міграція населення з України як соціальна проблема

Міграція являє собою процес переміщення населення як усередині країни, так і за її межами з метою постійного місця проживання або тимчасового перебування. У сучасному світі міграція населення набуває глобального характеру. Це є наслідком економічних, політичних, соціальних і культурних перетворень. Зовнішня міграція населення в Україні вже давно перетворилась в унікальний національний феномен. Він має своє минуле, сьогодення і майбутнє. В Україні точних даних про мотивацію, обсяги та напрями міграційних переміщень населення немає. Причина цьому довготривале відкладення з проведенням демографічного перепису (останній перепис відбувся у 2001 р.), відсутність мотивацій до ведення реєстраційної статистики, складності з організацією збору даних про трудових мігрантів, їх працевлаштування, доходи, тривалість поїздок тощо.

Інформація доступних джерел про масштаби сучасної української трудової міграції дає змогу спостерігати таку ситуацію: загальна кількість трудових мігрантів: - 5,9 млн осіб (за даними ООН) або 4 млн осіб – дані Центру економічної стратегії, а кількість внутрішньо переміщених осіб внаслідок конфлікту на Донбасі складає 1,6 млн осіб. Держстат цього року викладає інформацію, що кількість випадків прибуття в Україну складає 576032 проти 554520 кількості випадків вибуття, тобто приріст випадків складає 21512 [1]. В Україні у зв'язку з проблемами працевлаштування на національному ринку праці серед випускників актуальних і перспективних спеціальностей ВНЗ склалося враження не тільки розуміння, але й позитивного ставлення до міграції за кордон. Так, за даними дослідження «Міграційні настрої студентів», бажання працювати за кордоном виявили 76,3% студентів Львівської політехніки й 78,4% студентів КПІ. При цьому такі бажання переважно висловлюють студенти з села чи смт (87,7% проти 53,9%

респондентів з міста). Більш схильні до міграції особи з низьким рівнем матеріального добробуту. Більшість з-поміж охочих згідна працювати не за фахом. Половина львів'ян і третина киян дали б згоду на неофіційне працевлаштування, якби була така можливість [2].

Ринок праці в Україні тісно пов'язаний з високою мобільністю населення. Цей зв'язок має свої закономірності та особливості, які спричинені як історичним минулим, так і новими геополітичними й економічними факторами розвитку українського суспільства та світу. Перед сучасними профспілками, владою, управлінцями постає вельми важливе й важке завдання ретельно підійти до обрання й переосмислення стратегії у майбутньому з міграційних проблем, щоб трудові мігранти повірили у реальну силу реформ в Україні. Трудова міграція, яка значно стала наслідком недостатньої уваги держави до цих змін, нині перетворюється в рушійну силу української економіки, впливає на економічні основи реформ у державі, трансформує уяву про духовність, силу, енергетику, потенціал українського народу. Громадські й державні організації України мають активніше проявляти свої досягнення у сфері захисту прав і свобод працівників і трудових мігрантів..

Отже, майбутнє України – це її молодь, це мільйони молодих людей, які не тільки благополучні й успішні. Немало хто з них потребує захисту і підтримки, в тому числі й у системі державного соціального забезпечення, а також різноманітних організацій і товариств громадянського суспільства.

Список літератури

1. Дані Держстату // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Мобільність та міграційні настрої української молоді// [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/7240-moblnt-ta-mgracy-nastroyi-ukrayinskoyi-molod.html>

Михайло Мілешкін

Науковий керівник – асист. Луцан І.В.

**Божественна літургія в богослужбовій парадигмі
грецької та московської практик: компаративний
аналіз**

Проблема аналізу літургійних аспектів у контексті традиційної парадигми православного богослужіння й осмислення усталених варіацій Типікону на сьогодні для Українського православ'я достатньо затребуваний, особливо після надання Православній Церкві України Патріаршого і Синодального Томосу про автокефалію (2019 р.), що зумовило й повернення давніх богослужбових традицій Київської митрополії, знівельованих свого часу московськими інтересами. Саме тому ряд питань, які порушуються в межах окресленої тематики, залишаються, з одного боку, досить актуальними, а з другого – напруженими й потребують чіткого роз'яснення.

Відомо, що між грецькою та московською церквами не існує різниці у загальноприйнятих церковних догматах і канонах, як і немає її між іншими Помісними Православними Церквами, що й визначає їх еклезіологічну єдність у Христі. Зрештою, досить відмінною ознакою, що суттєво вирізняє московську церковну традицію від грецької – обрядова практика звершення богослужінь. Найбільш цікаві та специфічні, на нашу думку, обрядові відмінності під час звершення саме Божественної літургії, що і стало предметом нашої розвідки. Підкреслимо і те, що богослужбова літургійна практика в обох традиціях відрізняється в окремих частинах як із *зовнішньої*, так і *внутрішньої* сторін. У цьому контексті додаймо, що значні відмінності в богослужіннях спостерігаються після виходу у світ 1838 року «Церковного Типікону по чину Великої Христової Церкви» [1, с. 181-182]. У зазначеному сенсі виокремимо деякі з них.

По-перше, зовнішня сторона богослужіння московської традиції суттєво відрізняється від грецької своєю пишністю, тоді як грецька практика богослужіння, зокрема Літургія, – значно скромніша, чітко фокусує увагу на самому таїнстві Євхаристії, відкидаючи при цьому все зайве. По-друге, під час Літургії московська практика передбачає обов'язкову вставку тропаря третього часу в епikleзу, що нехарактерно для грецької традиції.

По-третє, носіння церковних атрибутів (нагород), таких як наперсний хрест у грецькій традиції не обов'язкове як у буденному житті, так і під час богослужінь [крім архієрейської Літургії – М.М.], а

московська практика передбачає обов'язковість його носіння в обох випадках. По-четверте, під час архієрейського богослужіння грецьке священство одягає винятково камилавки, а єпископство служить у клобуках, окрім архієрея, який очолює Літургію. Також нечасті випадки, коли диякони зі священниками причащають мирян. Московська практика – в митрах та інших церковних нагородах, диякони не причащають зовсім. По-п'яте, більш значуща сакраментальна частина Божественної літургії, яка в церквах грецької традиції увиразнюється у відповідній відкритості для мирян. Поряд з цим, уся Літургія звершується при відкритих Царських воротах. Цікаво, що літургійні молитви, на відміну від московської практики, де вони називаються «тайними» і читаються священнослужителем про себе, читаються вголос, а спів хору виступає їх логічним продовженням. Пошосте, в церквах грецької традиції часто опускають деякі елементи Літургії, які не відносяться до Євхаристії. Так, після уставного євангельського читання та виголосу, опустивши ектенії – потрійну, за оголошених і вірних, відразу співається херувимська пісня. Важливо підмітити, що кадиння на херувимській звершує той, хто очолює богослужіння (священник чи єпископ), на відміну від московської, де кадиння звершує переважно диякон (за традицією – молодший по хіротонії) [2, с. 257]. По-сьоме, якщо у московській практиці євхаристичний канон звершується у співслужінні як з дияконом, так і без нього, то в грецькій традиції всі священнодійства канону здійснюються винятково священником чи єпископом, без участі диякона, як такого, що не є здійснювачем таїнства тощо.

Узагальнюючи усе вищесказане, додамо, що звершення Божественної літургії у грецькій та московській традиціях мають справді деякі відмінності, які, на нашу думку, спричинені введенням останньої та, швидше за все, у власних цілях і потребують відповідних трансформацій.

Список літератури

1. Дмитриевский А.А., проф. Современное богослужение на православном востоке : историко-археологическое исследование / проф. О.А. Дмитриевский. – К. : Ново-Елисавет, 1891 р. – Выпуск 1. – С. 181-242. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.odinblago.ru/sovr_bogoslush_vostok/#b
2. Настольная книга священнослужителя. – Издание Свято-Успенской Почаевской Лаври, 2007. – Т. 1. – 784 с.

Арсен Півторак
Науковий керівник – асист. Луцан І.В.

Сотеріологічний і аксіологічний аспекти православного вчення про Боговтілення

У наш час, напевно, важко знайти людину, яка б не знала чи, принаймні, ніколи не чула б про значущу для всього людства постать Ісуса Христа та події, пов'язані з історичними свідченнями Його народження й конкретними доказами життя серед людей. Поряд з цим, не маючи відповідних матеріальних благ і привілеїв, не займаючи особливого адміністративного становища, що дуже ціняться в юдейському соціумі, Його особистість ось уже два тисячоліття є предметом дослідження багатьох науковців і об'єктом поклоніння мільярдів віруючих людей, а пошук первинного, правильного розуміння приходу на землю Сина Божого і значення Боговтілення для всього світу та кожної людини зокрема, ніколи не втрачав своєї актуальності.

У руслі досліджуваної проблеми необхідно констатувати, що фундаментальна основа православної догматики та духовності закладені саме у вченні про Триєдність Бога (тріадологія) і двох природ в Ісусі Христі (христологія) – Божественної та людської, остаточно сформувавшись у період Вселенських соборів.

У виділеному сенсі виокремимо ключові аспекти дослідження. По-перше, поза будь-яким сумнівом, Христос став центром усієї людської історії. Зрештою, в православному розумінні, Він був і залишається не тільки геніальною, винятковою людиною, яка спрямувала все людство в нове русло, Він – Боголюдина, Друга Іпостась Пресвятої Тройці, прийнявши повноцінно людську природу, на чому й чітко акцентується в третьому члені Символу віри: «Він для нас, людей, і ради нашого спасіння зійшов з небес, і воплотився від Духа Святого і Марії Диви, і став людиною», щоб спасти «...усе Ним і для Нього створене» (Кол. 1: 16). Справді, як каже французький філософ Блез Паскаль: «Без Ісуса Христа світ не існував би, бо він був би змушений бути або зруйнованим, або перетворитися на пекло» [2, с. 118].

По-друге, результатом втілення Христа стало наповнення людської природи божественним началом, яке людство втратило через гріхопадіння Адама. У зв'язку з цим, стає зрозумілим уживання ім'я «Адам» щодо Христа (1 Кор. 15: 45): «Для того, щоб нас вилікувати,

Він повинен був стати людиною. Але щоб провести нас до Вічного життя, Спаситель повинен був мати в собі всю повноту саме Божественного життя. Якби хоч одна з цих умов не була виконана, то Христос став би таким посередником, який не з'єднує, а розділяє собою» [4, с. 141]. Христос приймає чоловічу стать у всій її досконалості, «оскільки тіло Адама було створене раніше, ніж з'явилися в ньому розлади. Тому і Христос не прийняв розладів, які пізніше отримав Адам, оскільки вони були деяким додатком немінності до здорової природи. Отже, Господь прийняв ту здорову природу, здоровість якої загинула, щоб людина через природу Господа повернула собі первісність своєї природи» [2, с. 117].

По-третє, ключова ідея православної христології містить концепцію обоження як основну мету зішестя Христа, яку Він здійснив через Свй хрест і воскресіння [4, с. 142]. Тому глибоке осмислення поняття спасіння містить не тільки визволення від гріха та смерті Божественного і людського початку, де вони поєдналися, а й дає можливість людству розпочати нове життя

Отже, якщо вся старозавітна історія людства була своєрідним приготуванням до пришествя на землю Сина Божого, то вся подальша історія людства, після Христового воскресіння і вознесіння, – звершення досконалої спасительної місії людського роду через викупну Жертву, сприйняття цього акту та засвоєння його ціннісного потенціалу віруючими. Тож, безперечно, фундаментальне значення ролі Христа-Боголюдини у людській історії важко переоцінити.

Список літератури

1. Біблія або Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту. – К. : Видання Київської Патріархії УПЦ Київського Патріархату, 2007. – 1416 с.
2. Булгаков С. Агнец Божий : О богочеловечестве. Т. 1 / прот. Сергей Булгаков. – Париж : YMCA-Press, 1933. – 468 с
3. Паскаль В. Думки про релігію / Власій Паскаль. – Львів : Місіонер, 1995. – 172 с.
4. Соколовський О. Роль перших Вселенських соборів у формуванні христологічної доктрини / О. Соколовський // Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. – 2018. Випуск 22. – С. 139-142.

Антон Попаденко
Науковий керівник – асист. Манчул Б. В.

Парадигми влади: Е.Тоффлер і Дж. Гавента

У наш час поняття влади зазнає значних метаморфоз. Для аналізу цього феномена звернемося до роздумів Елвіна Тоффлера і Джона Гавента.

1. Тоффлер розглядає владу в ширшому спектрі, ніж Гавента. Він використовує системний підхід, трактуючи владу та її метаморфози у взаємодії систем різної складності організації (особистість, сім'я, держава) всередині однієї великої світової системи. Влада розглядається також як плинна субстанція, яка, перебуваючи в різних умовах, по-різному поводить. Однак висновок про те, що ніби ця субстанція нейтральна, і що «нічого, воістину, в ній немає ні хорошого, ні поганого» [1, с. 579] – сумнівний.

Влада – це феномен людської культури, який здійснюється однією лише людиною і для людини. Відмітна риса влади полягає в тому, що вона усвідомлена й невіддільна від конкретного індивіда чи спільноти, внаслідок чого розглядати її нейтрально (поза етичними категоріями) не можливо.

2. Щоб знайти кореляцію і виявити алгоритми влади, порівняємо дві тріади, запропоновані Тоффлером і Гавентою.

Перша з них – насильство, гроші і знання [1, с. 580]. Друга – матеріальний ресурс, статус і ментальний ресурс [2, с. 21]. Нехай ці розподіли і базуються на різних критеріях і відображають різні аспекти, проте сутнісна взаємодія їх у внутрішній структурі незаперечна.

Друга тріада ґрунтується на історичному аналізі й відображає тенденції, яких у владі дотримувались раніше та які наслідують сьогодні. Проте ефективність здійснення влади та її масовість варто розглядати ще й залежно від методів збереження її суверенності, які представлені в першій тріаді.

Довгий час головним засобом захисту влади поставала сила, або насильство. Саме тому перші держави були примітивні й нестабільні.

За часів монархій (другий етап розвитку влади у Гавенти), головним ресурсом, хоча правильніше сказати «умовою», здійснення влади став статус. В основі його збереження були ті ж самі ресурси, проте в більш просунутій формі – грошовій, що зробило можливим здійснення складнішої політики.

У наш час основна умова влади – ментальний ресурс, що дозволяє формувати громадську думку і керувати нею за допомогою ідеології, міфів, контролю інформації та ін. Найбільш діяльним захистом такої влади є знання. Це відбувається в силу складності наявної системи влади, яка тримається вже не на реальних речових базах, а на «химерах» і словах. Навіть володіючи грошима, далеко не завжди можна утримувати владу, принаймні це набагато менш ефективно, ніж за допомогою знання.

Важливо, що перехід між епохами стався в тому числі і тому, що, завдяки змінам у матеріальному й ціннісному плані одне з трьох благ (сила, гроші, знання) вийшло на перший план, ніколи не зникаючи при цьому повністю.

3. «Порядок, який нав'язує щось понад те, що потрібно громадянському суспільству для функціонування, спрямований просто на увічнення режиму, – аморальний» [1, с. 582-583].

Яким би не був режим, він завжди буде всіма силами прагнути зберегти своє існування. Демократія, як і диктатура, навіть більше прагне до того, щоб залишатися собою, оскільки цей режим частіше за інші супроводжується кризами, що викликають ризик його повалення на користь диктатури. Причому уявна зовнішня загроза тут спрацьовує якнайліпше. Захист свободи проводиться не менш насильницькими шляхами, ніж колись захист рабства. Це свідчить, що будь-яка влада завжди приречена віддавати значну частину ресурсів для підтримки самої себе заради самої себе і заради самоздійснення.

Список літератури

1. Тоффлер Э. Метаморфозы власти знание, богатство и сила на пороге ххi века / Элвин Тоффлер. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2003. 674 с.

2. Gaventa J. Power and Powerlessness / John Gaventa. Urbana and Chicago: University of Illinois press, 1982. 267 с.

Вплив Ф. Brentano на становлення психоаналізу З. Фрейда

У перші роки навчання в університеті З. Фрейд багато уваги приділяв вивченню філософії. Протягом кількох семестрів він не лише відвідував курси філософії, які не входили до програми, а й цікавився філософією самостійно. Про це свідчать листи З. Фрейда до одного друга його юності П. Сільберштейна, з яким він відвідував середню школу. Відомо, що у студентські роки Фрейд відвідував п'ять курсів лекцій з філософії, які читав відомий тоді філософ Ф. Brentano. Два з них були присвячені Арістотелю, один курс, який відвідував Фрейд, був присвячений арістотелівській логіці, другий – філософії давньогрецького мислителя. З. Фрейд нерідко спілкувався з самим Ф. Brentano.

Brentano так вразив Фрейда, що в одному зі своїх листів до Сільберштейна він написав про намір здобути ступінь доктора філософії та зоології. Він познайомив Фрейда з філологом Т. Гомперцем, автором «Мислителів Греції», на прохання якого Фрейд переклав дванадцятий том повної колекції творів Дж. Мілля. Цей том, разом із нарисами про емансипацію жінок і робітничого класу, також містив нарис про Платона. З одного боку, це познайомило Фрейда з ідеями великого філософа, а з іншого – стало основою для народження більш глибокого обґрунтування його психоаналітичної концепції відновлення травматичної ситуації, яка спричинила психічні захворювання пацієнта через пам'ять про пережиті страждання. Переклад Мілля спонукав Фрейда читати інші твори цього автора. Хоча йому не подобався неживий стиль Мілля, при перекладі в його філософських працях він виявив афоризми та влучні вирази, які привернули його увагу.

Ф. Brentano провів межу між фізичними та психічними явищами, вважаючи, що родова риса психічних явищ (на відміну від фізичних) — це інтенціональність, оскільки свідомість завжди є відношенням до чогось. Основним завданням психології було вивчення психічних явищ. Він

розділив психологію на описову (описуючи та класифікуючи останні елементи, з яких будується свідомість) та генетичну (яка встановлює закони свідомості). Він надавав великого значення внутрішньому досвіду людини, був попередником засновника феноменології Е. Гуссерля та ряду інших мислителів свого часу, також вплинув на розвиток різних психологічних та філософських шкіл, зокрема екзистенційну філософію М. Хайдеггера та інших.

Та З. Фрейд не винаходив "несвідоме". Стародавні греки, крім усього іншого, радили вивчати сни. Незадовго до Фрейда Йоганн Вольфганг Гете та Фрідріх Шиллер «шукали джерела поетичного натхнення у несвідомому», як це робили багато інших поетів-романтиків і навіть сучасник Фрейда романіст Генрі Джеймс. Фрейд же дослідив цю частину психіки, її основи та суть, новим науковим методом. Його епатажність сприяла перетворенню слова "несвідоме" в частину нашої повсякденної лексики. Також варто згадати, що психологія у розглянений нами період значно перебуває у фазі становлення і за характером своїм усе ще німецька; багато своєї термінології вона запозичує з філософії, а ще – з неврології та фізики, які тоді теж бурхливо розвивалися.

Неврологічно обґрунтована психологія Фрейда була результатом його власних ранніх досліджень властивостей кокаїну. Ця робота, пізніше відновлена іншими вченими, випередила сучасні теорії, що пов'язують зміни хімії мозку з емоційним станом. Варто згадати, що гістологією, дослідженням кокаїну і роботою з пацієнтами, що страждають афазією, його досвід аж ніяк не обмежувався. У сферу наукових інтересів Фрейда як лікаря-дослідника входили також паралічі. Монографію, присвячену питанням дитячого церебрального паралічу, історики медицини і тепер називають не інакше як видатною [1, с. 115].

Список літератури

1. Бронников, В.А.; Надьмова, М.С. Неизвестный Фрейд (Очерк истории исследовательской деятельности Фрейда) // Психология будущего: материалы межвуз. науч.-практ. конф., посвященной 150-летию со дня рождения З. Фрейда / под ред. Е.В. Левченко. – Пермь, 2008. – 182 с.

Роговський Володимир
Науковий керівник – доц. Щербань М.В.

Вплив ісихатської традиції на богослужбовий спів Православної Церкви

«Все, що дихає, нехай хвалить Господа» (Пс. 150: 6).

Богослужбовий спів є одним із проявів молитви. Відповідно до вчення Церкви, – це особливий вид богошанування, що є важливим для духовного життя вірян.

Однак, у християнській ісихастській традиції наявний т.зв. «розумовий безмовний спів», що категорично розрізняє церковну музику від мирської. Якщо, відповідно до суджень блаженного Августина, сприймати історію людства як творення двох міст – небесного і земного, то можна стверджувати: якщо в основі земного лежить звук, звуковидобування (як якесь насильство над зовнішнім предметом), то в основі небесного – тиша, мовчання, розумовий безмовний спів, тобто «ісихія». Вважається, що саме тому в православному богослужінні відсутні музичні інструменти, крім дзвонів, що мають особливе застосування.

У богослужбових текстах Ісус Христос часто називається «Начальником тиші», що знайшло своє відображення у різних богослужбових чинах: у тиші повинно відбуватися кадіння на початку всенічного бдіння. З практики ісихазму перейшла практика багаторазового співу «Господи, помилуй» під час літї та перед початком канону на ранковому богослужінні [2, с. 345].

Старовинна приказка навчає: «Правильний спів є наслідком правильного життя». Саме через спів, концентрацію внутрішньої точки уваги, припинення блукання розуму, зібраність ми повинні знайти правильний стан у розкритті сенсу виспівуння слів Божих.

Внутрішній, «безмовний» спів розуму, зведеного в серце, з одного боку, і зовнішній «тепло-холодний» спів, без додатку духовності, з іншого, утворюють дві протилежності, між якими перебуває сучасна людина. Тому, кожен церковний співак робить вибір, як саме співати за богослужінням: лише зовнішньо (формально) чи з внутрішнім наповненням (молитовно).

Згідно з ученням преподобного Симеона Нового Богослова, три види молитви і три рівні уваги показують динаміку розвитку

духовного життя людини. Кожному способу молитви відповідає свій тип просторово-часових уявлень. Першому рівню розсіяної, образної молитви відповідає профанно-натуралістичний тип уявлень, другому («збирання всіх помислів»), – алегоричний, а третьому («зведення розуму в серце») – сакральнo-символічний [3, с. 47].

Якщо розвинути цю науково-богословську концепцію, то профан-натуралістичному типу уявлень (у церковному співі) відповідають багатопартісні композиції з просторово-прямою перспективою багатоголосся, де зустрічається асиметричність, зайва експресивність музичної композиції. У такому підході до церковного співу ісихастська традиція схильна вбачати множинну складність зовнішнього світу з його колізіями.

Отже, ранні триголосні оригінальні гармонізації традиційних розспівів можна віднести до алегоричного (другого) типу, а сакральнo-символічний сенс убачався ісихастами у багатьох розспівах (максимально простих і стародавніх), що також у пізні часи трансформувалися у систему церковного восьмиголосся [1, с. 112; 4, с. 91].

Отже, в ісихазмі «внутрішня діяльність» як духовний, безмовний спів і є справжнім мистецтвом, у повному сенсі цього слова – богослужбовим співом. Саме ця молитовна складова, що здійснюється тайно в душі як «знемагання плоті», невидима «духовна боротьба» прославляла монастирі, сповнювала сенсом іконопис, формувала скарби богослужбової літератури. Саме такий стан великого мовчання складає основу не лише православного співу, але, перш за все, перетвореної природи людини, нової пісні Неба, вічності.

Список літератури

1. Корній Л. Історія української музики / Л. Корній. – Київ – Харків – Нью – Йорк, 1996. – Т. 1. – 313 с.
2. Скабалланович М. Толковый типикон / М. Скабалланович. – М. : Сретен. монастырь, 2004. – 694 с.
3. Мартынов В. И. Культура, иконосфера и богослужбное пение Московской Руси. М., 2000.
- Мартынов В. И. Пение, игра и молитва в русской богослужбнo-певческой системе. М., 1997.

**Ренесанс жанру «горрор» у масовій культурі:
деякі аспекти концепт- і фрейм-аналізу**

Фільми жахів (горрор) – жанр кінематографу, який стійко зайняв своє місце в масовій культурі починаючи з 90-х років XIX століття. Саме цей жанр, який, здавалося б, розрахований на доволі вузьку аудиторію, не поступається в касових зборах блокбастерам і мелодрамам. Почуття страху – одне із природних емоційних проявів, що компенсується потребою безпеки людини [2]. Показово, що фільм за мотивами бестселера Стівена Кінга «Воно» зібрав у світовому прокаті більше 700 млн. дол., ставши найбільш касовим фільмом в історії жанру, зрівнявшись за зборами із такими франшизами як «Сутінки» та «Трансформери».

Останнім часом у жанрі спостерігається криза ідей і перенасичення кліше, банальність сюжетів, з іншого боку – все частіше можна почути про ренесанс жанру горрор. Фільми стають більш просякнуті політичними мотивами, метафорами, змістовними діалогами та новими елементами [1]. До прикладу, гостросоціальна картина режисера-новачка Джордана Піла «Пастка» отримала номінацію на «Оскар» у трьох основних категоріях, забравши нагороду за оригінальний сценарій, хоча раніше ім'я цього режисера було відоме лише прихильникам соціального гумору. Окрім того, саме Джордан Піл відповідальний за перезапуск «Сутінкової зони» – культового телесеріалу 60-х [3]. Сатирик і комедіант, поєднуючи непоєднуване, з першої ж спроби зміг перетворитись у епохального горрор-режисера. Модель комедійного горрору – універсальна, а поряд із тим є його складною піджанровою модифікацією, адже витвори такого концепт-синкретизму виявляються або геніальними, або ж, як у більшості випадків, плоскими. Піл поставив гострі соціальні питання, додав напруги, яка дуже важлива для любителів триллерів/жахів, увів комічних персонажів [4]. Дебют режисера оцінили у всьому світі, що дало йому карт-бланш на роботу над новим фільмом «Ми» (2019). Було знову поєднано ті самі форми: жахи та сатиру. Проте «Ми» розглядає іншу тему, тему двійників і

змови світового уряду. Піл заставляє задуматись над крихкістю благополуччя, легкістю страшної метаморфози (проста людина може перетворитись на вбивцю).

Ще один відомий режисер, який відроджує жанр жахів – Арі Астер. Його остання картина «Сонцестояння». Продовжуючи теми своїх попередніх робіт, він порушує проблеми сімейних уз, старих травм і комплексів, неможливості з цим порвати. «Сонцестояння» яскраво демонструє увесь процес трансформації від забутої покинутої напризволяще одиначки до королеви, яка отримує право вершити суд і вирішувати долі [5].

Ще одна картина, яка явно заслуговує уваги в темі відродження горрору – дебютний фільм Роберта Еггерса «Відьма». Це похмура «казка Нової Англії» про те, як віра переходить у фанатичність і поступово втрачається глузд, а фільм жахів поступово перетворюється на драму про розпад сім'ї та жахливу спотвореність базових принципів християнської моралі (любові до ближнього). Усі члени родини обманюють один одного, зраджують, але вперто не хочуть шукати корінь зла в самих собі.

Фільми жахів – малодосліджений елемент кінематографа. Аналізуючи лише ті стрічки, які виходять на великі екрани, можна зробити висновок, що він утрачає свою актуальність. Втім, найкращі фільми цього жанру виникають лише на унікальному перетині смисложиттєвих концептів, синергії відповідних паттернів і фрейм-моделей. А креатив молодих режисерів запевняє у готовності відроджувати горрор і наповнювати його глибинним сенсом.

Список літератури

1. Кузицина Ю. Постгоррор: Свежий взгляд на жанр или бессмыслица? – URL: <https://russorosso.ru/features/articles/post-horror/>
2. Скал Д. Дж. Книга ужаса. История хоррора в кино. М, 2009. С.143
3. Andreeva Nellie. "The Twilight Zone": Jordan Peele, Simon Kinberg & Marco Ramirez Board Reboot On CBS All Access". (December 6, 2017)
4. «Get Out' Is Now Officially The Most Profitable Film Of 2017». Vibe. August 6, 2017. Retrieved December 27, 2017.
5. Kohn Eric. 'Midsommar' Review: 'Hereditary' Director's Latest Horror Epic Is Actually a Perverse Breakup Movie. IndieWire. Archived from the original on June 19, 2019.

Катерина Самкова

Науковий керівник – доц. Горохолінська І.В.

**Розкриття парадоксів акторської майстерності у
творчості Дені Дідро**

Дені Дідро – філософ, літератор, енциклопедист. У своєму вченні він заперечував поширений дуалізм, що обґрунтовував основоположну важливість як матеріального, так і духовного начала. Мислитель вказував на існування лише матерії, що, проте, володіє певною чутливістю. Людина – в такому матеріалістичному вимірі – лише те, що з неї витворює виховання та певна зміна внутрішніх і зовнішніх факторів. У філософських працях, як слушно зазначають дослідники, Дені Дідро «популяризує вірність природі, звертає увагу на недосконалість класичних умовностей буття і надає велике значення виховній функції мистецтва» [1, с. 326].

Саме естетичні погляди Дені Дідро є предметом нашого аналізу, адже вони заклали підґрунтя унікального для того часу реалістичного стилю. Оскільки, система поглядів Д. Дідро – природничо-наукових, суспільно-політичних і філософських – є підсумком ідейного розвитку всіх передових країн Європи, то вся його естетична система теоретично узагальнювала досвід філософського мислення того часу в мистецькій сфері. Очевидно, що матеріалістична філософія Дені Дідро і його естетична теорія тісно взаємопов'язані. Вони і сформували основи його раціоналістичних уявлень щодо природи акторської майстерності та театральної смислотворчості загалом.

Відомо, що саме театр з усіх видів мистецтва відіграв головну роль у передреволюційній Франції. У сфері теорії театру та драми Дідро написав три основні твори: діалоги та п'єси «Побічний син», трактат «Про драматичну поезію» і «Парадокс про актора». Можна стверджувати, що основні естетичні твори Дідро подають широко розроблену теорію нового театру. У своїх працях він порушує питання стилю, жанру, композиції, тематики, плану декорацій, мови, одягу, актора, режисера, публіки – тобто всіх складових театрального мистецтва. Серед драматургічних трактатів митця «Парадокс про актора» займає особливе місце. «У цьому діалозі,

центральною проблемою постає актор – як основний і необхідний посередник між автором та публікою. Актор постає на один рівень з драматургом, композитором, письменником і художником» [2, с. 26]. Актор – майстер і творець, як і всі митці. У «Парадоксі» Дідро відкидає будь-яку чуттєвість у театральному мистецтві та, насамперед, у грі акторів. Актор, на думку Дідро, повинен грати обдумано, досконало вивчивши природу людини, неухильно наслідуючи вибраний морально-ідеальний образ. «Актор, що керується своїми пам'яттю та увагою, буде завжди рівноцінно-ідеальним. «Влада належить не тому, хто в екстазі, хто у нестямі... Влада привілей того, хто володіє собою» – цією думкою наскрізь пронизаний твір Дені Дідро «Парадокс про актора». Наскрізна лінія твору не в запереченні будь-якої емоційної чутливості, а лише проти сльозливої чутливості. По духу «Парадокс» заперечує «сльозливу комедію»» [3, с.7].

Отже, найбільша заслуга естетичної думки XVIII століття у теоретичному обґрунтуванні реалізму, який будувався на матеріалістичній теорії пізнання. Для Дені Дідро нехарактерне ідеалістичне розуміння мистецтва, довіра до ірраціональних мистецьких явищ, прикрашання реальності, він розуміє реалізм не як наслідування природи, не як збирання окремих її фрагментів, не як натуралізм, а як реалізм у міжособистісних стосунках. На нашу думку, найціннішим у творчості Дені Дідро є те, що вся проблематика, яку митець фактуалізував, зберігає актуальність і сьогодні. Зокрема, і в театральному мистецтві до цих пір найбільш знакові дві школи: раціоналістична, що асоціюється з ім'ям Дідро, та ідеалістична, чуттєва, що на пострадянському просторі асоціюється з ім'ям Станіславського. А неодмінно французьке Просвітництво асоціюється з ім'ям Дені Дідро.

Список літератури

1. Вартофський М. Дидро и развитие материалистического монизма // Вартофський М. Модели. Репрезентация и научное понимание. – М.: Прогресс, 1988. – С. 324-375.
2. Либинзон З. Лекции по французкой литературе XVIII века. – Горький, 1960. – 44 с.
3. Дідро Д. Парадокс про актора. – Київ: Мистецтво, 1966. – 146 с.

Павло Стрижевський

Науковий керівник – доц. Гнатчук О.С.

Соціальна політика в сучасному українському суспільстві: пошуки моделей реалізації діяльності

На сьогодні українське суспільство перебуває в тому стані, коли люди з підвищеним інтересом цікавляться питаннями реального стану соціальної сфери в Україні та майбутніх перспектив розвитку в цьому напрямку. У щорічному посланні Президента України до Верховної Ради України було наголошено на недосконалісті системи державної соціальної політики. По-перше, існуюча в Україні модель соціальної політики має реальні протиріччя щодо програми реформування української економіки в післякризовий період. По-друге, чинна система не сприяє реальному розв'язанню проблеми бідності, а сама «провокує» її поширення через неефективність методів протидії, які породжують низьку соціальну активність населення. Тому станом на сьогодні дана система неспроможна перерозподілити ресурси на користь тих, хто реально цього потребує. По-третє, відсутність чітких стратегічних пріоритетів соціальної політики спричиняє нераціональний розподіл бюджетних коштів і низьку ефективність соціальних програм [1].

Усупереч сучасній соціальній риториці представників владних інститутів українське суспільство вказує на інший стан речей у соціальній сфері. За даними Держкомстату, близько 95% українців вважають себе бідними. Серед них до категорії "зовсім бідних" себе віднесли 56% українців, "не бідняки, але ще не середній клас" - 40%. І вже незаперечний той факт, що в Україні співвідношення доходів найбагатших і найбідніших груп населення становить 30:1 (у країнах ЄС - 5,7:1). Доходи, нижчі за прожитковий мінімум, отримують 23% міських і 38% сільських жителів. Очевидно, фактично склалася парадоксальна ситуація: по-перше, неспроможність влади проводити повноцінну й адекватну соціальну політику; по-друге, державна соціальна політика із засобу зменшення соціальної напруженості перетворилась на один із суттєвих факторів її посилення; по-третє, відсутність чітких стратегічних пріоритетів державної соціальної політики призвела до розпорошування

коштів і тотального недофінансування соціальних установ. Частина дослідників вважає, що останні десятиліття були не найліпшим часом для побудови соціальної держави. Проте спостерігається тенденція європейських держав до розвитку соціального законодавства, побудови «держави загального добробуту» (забезпечення якісної освіти й охорони здоров'я, підвищення соц. добробуту, збереження довкілля та ін).

Реалізація державної соціальної політики в Україні потребує вивчення світового досвіду та його адаптації до українських реалій. Тому сьогодні перед науковцями стоїть завдання проаналізувати світові моделі соціальної політики (ліберальну, континентально-європейську (консервативну), скандинавську (соціал-демократичну)) та отримати відповідь на запитання: яка ж із діючих світових моделей соціальної політики буде відповідати сучасним вимогам українського суспільства? Адже в Україні немає єдиного закону, який би визначив принципи, засади, мету соціальної політики. Окрім того, в основу кожної з вищеперерахованих моделей закладено власний принцип, який враховує співвідношення частки участі впровадження соціальної політики її основних суб'єктів (держави, особистості, корпорації).

Важливо, щоб в Україні була визначена така модель соціальної політики, яка би сприяла скороченню бідності, зміцненню ролі середнього класу, попереджала зростання рівня доходів громадян відповідно до інфляції, збільшення рівня зайнятості населення, поліпшенню соціальної мобільності населення. Отже, українському суспільству, на нашу думку, потрібна така модель соціальної політики, яка була б зосереджена на потребах та інтересах кожної людини, а не тільки конкретних соціальних груп.

Список літератури

- 1 Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» / Указ Президента України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>

Наталія Ходан
Науковий керівник – доц. Рупташ О. В.

Етичні норми як відповідь на екологічні проблеми сучасності

Людина припустилася великої помилки, коли подумала, що може відокремити себе від природи і стати незалежною від неї.

Ще кілька століть тому люди почали усвідомлювати, що у природи можна не тільки відбирати, а й віддавати їй належне. Інколи ми розглядаємо речі, а саме людські дії, як такі, що підлягають моральній оцінці: добре – погано, подобається – не подобається. Але, на думку деяких філософів, оцінки не є внутрішньою властивістю людських вчинків. Швидше за все вони – результат нашого досвіду, нашої емоційної реакції на те, що ми бачимо.

Коли мовиться про наше ставлення до природи – це, передусім, оцінка, яку ми формуємо на основі тих фактів, які спостерігаємо довкола себе. А тепер ми знаходимося в епіцентрі екологічної катастрофи, і це стосується як людського, так і позалюдського світу. Загроза, яку ми відчуваємо, не тільки моральна, а й онтологічна.

Сьогодні є чимало засобів знищити все, що було надбано людством упродовж століть: ядерна зброя, генна інженерія, «розумні» машини. Усе те, що, здавалось би, має слугувати як допомога та захист для людини, може бути використане проти неї та її життєвого світу.

Генрі Девід Торо – американський письменник, натураліст, суспільний діяч, попередник зеленого анархізму казав: «Я люблю Природу тому, що вона – протилежність людини, притулок, де можна від неї сховатися. Тут панує інше право. Серед природи я можу дихати на повні груди. Світ людини для мене – окови; світ природи – свобода» [3]. Ще у XIX столітті говорили про те, що природа дана нам для того, щоб не просто безглуздо використовувати ресурси, а й бути у гармонії зі світом.

Натомість людина дедалі більше віддає себе і світ у підпорядкування техніки. Надмірний обсяг того, що створила людина, перетворює Землю на технічну «природу»,

підпорядковану безладу й випадковим цілям. Унаслідок еволюції з'являються нові потреби, у відповідь на які, людина деконструє природу. Тому природа, втративши самодостатність своїх смислів, перетворюється на об'єкт панування й підкорення, якому загрожує знищення.

Прагнення людини контролювати природу призвело до того, що природа розпочала «війну» з людством під виглядом землетрусів, ураганів, зміни клімату тощо. Ці природні процеси можна розглядати як механізми відновлення рівноваги. Проте для людини вони не просто низка кризових тимчасових явищ, після яких настає оновлення. Це загальносвітова криза, яка не завершується, а зростає й поширюється, ставлячи перед людиною питання про пошук нової «домівки буття».

Людина бере безпосередню чи опосередковану участь у природних процесах, перетворюючи світ на техноприроду. Відповідно, усе, що відбувається, так чи так – справа наших рук. Чи може кожен із нас замислюватися над тим, що коїться довкола, та відповідати за це? Якщо ми вже беремося за підкорення світу, то маємо нести відповідальність і приймати наслідки.

Незважаючи на значний «зелений» рух, чи екорух, започаткований у попередні століття, більшість людей усе ще не дбає про природу і готова розміняти її принади на свої короткотермінові запити, сподіваючись поліпшити своє життя. Саме через байдужість більшості декотрі свідомі повинні захищати природу від вандалізму небагатьох.

І скомпроментована до часу раціональність етики часткових цілей має розвинути у раціональність спільних смислів природи і людини. Філософським опертям нової етики можуть стати, зокрема, принцип відповідальності Г. Йонаса, етика спільносвіту К.М. Маєр-Абіха [1; 2].

Список літератури

1. Jonas, Hans. Das Prinzip Verantwortung. Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation, Frankfurt am Main, 1979.
2. Маєр-Абіх К. М. Повстання на захист природи. Від доквілля до спільносвіту = Aufstand für die natur von der umwelt zur mitwelt / Пер. з нім. і ред.: В. Єрмоленко, 2004.
3. Торо Г. Д. Уолден, или Жизнь в лесу. Наука, 1979. 150 с.

Юлія Цайтлер

Науковий керівник – доц. Медіна Т. В.

Рівень толерантності студентства до представників ЛГБТ-спільноти (на прикладі емпіричного дослідження)

На сучасному етапі реформування України все більш вагомим стає питання забезпечення рівних прав, можливостей та умов для самореалізації особистості незалежно від етнічної приналежності, статі, гендеру чи сексуальної орієнтації. Загальним трендом у розвитку людства та затребуваною для дослідження є проблематика ставлення до представників ЛГБТ-спільноти.

Для визначення ставлення студентів до представників ЛГБТ та виявлення наявності гендерних стереотипів з 2 по 9 лютого 2020 р. автором проведено соціологічне опитування 110 студентів ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Вибірка була стихійною, стратифікованою за статтю. Попри те, що, дослідження не можна вважати репрезентативним, воно дає можливість побачити загальні тенденції у зазначеній проблемі.

Було виявлено кореляційний зв'язок між ставленням до людей з гомосексуальністю та наявністю досвіду взаємодії з ними. 46% респондентів мають серед рідних, друзів, знайомих людей з гомосексуальною орієнтацією. Саме тому вони ліпше ставляться до представників ЛГБТ, ніж ті, у кого такого досвіду не було.

Дівчата толерантніше за хлопців ставляться до всіх представників ЛГБТ-спільноти, тоді як хлопці краще ставляться до лесбійок і бісексуалів. Негативне ставлення жінок до усіх представників ЛГБТ в межах 23-27%. Серед чоловіків найліпше ставлення виявлено до лесбійок (54%) та бісексуалів (44%), найгірше – до трансгендерів (55%) і геїв (33%). Можна припустити, що гендерні відмінності в оцінках спричинені впливом громадської думки та більшим впливом на чоловіків традиційних поглядів щодо чоловічих соціальних ролей.

Найбільший вплив на формування ставлення студентства чинять публікації у ЗМІ (45%), розгляд політичних і правових аспектів життя представників ЛГБТ (36%) та наукові дослідження проблематики (32%). Щодо публічного

висвітлення у ЗМІ проблем ЛГБТ-спільноти, то лише 27% респондентів вважають це можливим, 30% мають негативне ставлення і 39% нейтральне.

Половина учасників дослідження (55%) підтримують можливість зареєструвати одностатевий шлюб, серед них 62% складають дівчата, а 49% - хлопці. 45% учасників дослідження виступають за всиновлення дітей одностатевими парами, 24% проти.

Ще одним підтвердженням низького рівня гомофобних настроїв є аналіз даних відповідей за шкалою Богардуса. Знову простежується більша толерантність дівчат, вони демонструють меншу соціальну дистанцію (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Розподіл відповідей на завдання: «Продовжіть речення «Я згоден-(на) допустити представників ЛГБТ-спільноти як...» (у %)

	Членів сім'ї		Близьких друзів		Сусідів		Не допустив/ла б в країну	
	Ч.	Ж.	Ч.	Ж.	Ч.	Ж.	Ч.	Ж.
Геїв	20	16	16	36	22	4	13	5
Лесбійок	24	18	33	33	7	4	7	4
Бісексуалів	24	18	18	33	18	9	13	5
Трансгендері	14	14	9	24	16	9	22	9

Попри те, що ЛГБТ-тематика в Україні поступово стає звичною частиною суспільного дискурсу, тим не менш студенти, група українського суспільства з найвищим рівнем толерантності до ЛГБТ, не схвалюють репрезентації гомосексуальності у ЗМІ, аргументуючи тим, що надмірна кількість інформації шкідлива, оскільки відбувається нав'язування думки.

Отже, ставлення студентів до представників ЛГБТ-спільноти толерантне, хоча ставлення до лесбійок у середньому ліпше, ніж до геїв. Виявлена гендерна асиметрія толерантності до сексуальних меншин свідчить про явну позицію чоловіків, які не сприймають відкритої демонстрації нетрадиційної сексуальності.

Наталія Черкашенко

Науковий керівник – доц. Медіна Т. В.

Гендерні стереотипи в рекламі

Проблема гендерних стереотипів надзвичайно актуальна в сучасному суспільстві. Під гендерними стереотипами розуміють узагальнені усталені уявлення про те, якими є чоловіки й жінки та якою діяльністю вони повинні займатися [1, с. 82]. Існують суспільно схвалювані вимоги до виконання соціальних ролей, яких мають дотримуватися чоловіки та жінки. Разом з цим, поширені випадки, коли самоідентифікація та поведінка людей кардинально відрізняється від затверджених суспільством норм.

Сьогодні реклама не просто інформує нас про ті чи інші товари та послуги, а слугує транслятором соціальних ролей та норм, впливає на нашу поведінку та взаємовідносини, створює певні образи, яким потрібно слідувати, щоб досягти бажаного результату. Саме тому аналіз гендерних стереотипів, що поширюються за допомогою реклами, є важливою науковою і громадською проблемою. Не випадково в Україні створений Індустріальний Гендерний комітет з реклами [2], основною метою діяльності якого є боротьба проти сексистської реклами. Адже в нашій країні з кожним роком зростає кількість судових позовів з питань дискримінації в рекламі за ознакою статі.

Незважаючи на те, що гендерні стереотипи трансформуються, можна виділити деякі їх характерні групи. Серед стереотипів, що стосуються жінок, можна виділити такі:

1. «Жінка – відмінна домогосподарка». У такій рекламній продукції жінка зазвичай займається домашніми обов'язками: готує вечерю, миє посуд, ідеально підмітає підлогу і т. п. За допомогою цього стереотипу жінкам підсвідомо нав'язується думка, що сімейне вогнище – найважливіша, практично єдина сфера самореалізації жінки.

2. «Жінка – хороша мати». У такій рекламній продукції саме жінка найліпше знає, що потрібно її малюкові. Маніпулювання відбувається насаджуванням думки про те, що якщо ви любите свого малюка, ви купуєте йому найліпше.

Приклад такого стереотипу можна спостерігати, наприклад, в рекламі підгузників від Pampers. В даній рекламі, зустрічається

образ матері та її щасливої дитини, яка відчуває комфорт завдяки новим підгузкам. Цікаво, що якщо в рекламі фігурує лише дитина, то голос за кадром все одно жіночий.

3. «Жінка – сексуальний об’єкт» Такий стереотип зазвичай використовується в рекламі парфумів або ж косметичних засобів. Наголошується на тому, що тільки при використанні певної продукції чоловіки почнуть звертати на неї увагу. Часто така реклама підкріплюється демонстрацією оголених частин тіла.

До стереотипів, що стосуються чоловіків, зараховують такі:

1. «Чоловік – успішний працівник». Часто використовується в рекламі аксесуарів або дорогого автомобіля. Наголошується, що лише будучи успішним працівником, ви зможете дозволити собі придбати дороговартісні речі.

2. «Чоловік – порадник і професіонал». Часто чоловічий голос лунає за кадром, якщо мова у рекламі йде про авторитет, владу та довіру.

3. «Чоловік – спокусник» Рекламна продукція, яка поширює цей тип стереотипу, основний наголос робить на сексуальних характеристиках чоловіків. Наприклад, може зображатися чоловік, на якого звертають увагу всі жінки після використання певного дезодоранту.

Звичайно гендерні стереотипи не завжди і не так часто використовуються в їх традиційному вигляді. Часто в рекламі можна зустріти чоловіка на кухні або ж жінку-керівника, але все ж стереотипи простежуються. Саме тому тема гендерних стереотипів у рекламі залишається актуальною і проблематичною.

Список літератури

1. Марценюк Т. О. Гендерні стереотипи зовнішньої реклами (на прикладі Подолі міста Києва) / Марценюк Т.О., Рождественська О.А. // Наукові записки НаУКМА. - 2009. - Т. 96 : Соціологічні науки. - С. 82-88.
2. Індустріальний гендерний комітет з реклами – Режим доступу: <http://uam.in.ua/gkr/>

Олександр Ярема

Науковий керівник – доц. Рошкулець Р. Г.

Аналіз тотожності в логічній семантиці

Відношення тотожності – важливий аспект у розвитку логічної семантики, і саме його розбір змусив Фреге відійти від традиційної схеми іменування «ім'я (знак) – значення (предмет)» і ввести третій елемент – «смысл». Але метафізичність цього поняття, а також гносеологічні погляди змушують проаналізувати відношення тотожності.

Розбір почнемо із хрестоматійного прикладу «Ранкова зоря є Вечірня зоря» або, як аналізує Фреге в статті «Про смысл і значення», « $a=b$ ». Одразу зазначимо, що тотожність є істинною, оскільки два об'єкти, які іменуються, є одним – Венерою. Аналізу підлягає технічна сторона питання про коректність запису: «Чи повинні індивіди бути в лапках?». Так, якщо обидва імені писати без лапок, то мова буде йти про два предмети. Те ж саме відбуватиметься, якщо записувати їх у лапках, тільки тут ми будемо мати два предмети у вигляді знаків. В обох випадках отримаємо суперечність у тому плані, якщо ми визнаємо індивідів відношення двома окремими предметами, то тотожність не може бути істинною, оскільки, якщо вона істинна, то ми маємо один предмет. Отже, даний запис нам не підходить.

Визнаючи істинність тотожності, спробуємо інший підхід і залишимо одного індивіда без лапок, а іншого в лапках, створивши рівність виду: «Ранкова зоря є «Вечірня зоря»». Тут уже простежуються риси рівності між предметами, оскільки ми маємо симетричне відношення і можемо спокійно змінити місця індивідів, не впливаючи на сенс тотожності. Але, вочевидь, це не та тотожність, для якої ми шукаємо правильне вираження. Ми отримали відношення позначення, яке несе в собі конвенційний характер, де предмет і те, що називають його знаком, є тотожними за бажаннями і домовленостями людей. У деякій мірі ми всього-на-всього простежити процес омонімії та синонімії.

Тут можна зробити деякі підсумки. Вочевидь, виразити тотожність між двома предметами неможливо, оскільки, визнаючи два предмети одним, ми потрапляємо в суперечність. І

реальний світ цьому доказ. Єдине відношення, де можлива така тотожність, позначення, де один об'єкт замінюється на інший.

Перейдемо до відносної рівності і розпочнемо з того, як тотожність пояснює Фреге. Він указує, що «коли кажуть « $a=b$ »,.. здається, що знаки або імена « a » і « b » позначають те ж саме, і тому мовиться нібито саме про ці знаки; нібито стверджується відношення між ними» [1]. Також під «іменем» Фреге розуміє не тільки знак, який не має осмислених частин, а й дескрипції. І з цього імпліцитно виникає ще одна різниця між дескрипціями й іменами, які, ймовірно, варто розрізняти за способами позначення предмета. Дескрипції, на відміну від імен, здатні позначати тотожність, як її розуміє Фреге. Саме тому, що вони не тільки позначають предмет, а й несуть певний смисл, спосіб позначення, а також складаються хоча б із понять, які існують за допомогою відношень і властивостей, на цьому варто зробити акцент. Ігнорування властивостей і відношення предметів здається упущенням, якщо використовуються дескрипції і поняття, які існують завдяки першим. Сам предмет, певною мірою, є сукупністю його властивостей і відношень. Усе це наштовхує на думку про введення четвертого елемента до трикутника Фреге, але це не стосується нашої теми.

Пояснюючи тотожність, вона є істинною, бо її індивіди є знаками, що однозначно позначають предмет (Венера), але в той же момент, будучи дескрипціями як вид знака, розкривають деякі аспекти його смислу. Тобто, ведучи мову про правильність написання рівності, правильним буде – як у лапках, так і без них в обох індивідів. У першому випадку буде тотожність між знаками, які мають властивість позначати один предмет, що і робить їх рівними, а в другому – матимемо дві дескрипції, що описують смисли одного предмета, тобто не просто виступають позначенням предмета, а й говорять про нього щось окреме. Хоча тлумачення другого випадку викликає сумніви, але безсумнівно його правомірність і відмітність від першого.

Список літератури

1. Логика и логическая семантика: Сборник трудов / Пер. с нем. Б. В. Бирюкова под ред. З. А. Кузичевой: Учебное пособие для студентов вузов. М.: Аспект Пресс, 2000. 230 с.

Зміст

1. *Арсені Марта*. Основні світоглядно-філософські джерела творчості Лесі Українки 3
2. *Багінська Софія*. Ілюзія та реальність громадської думки 5
3. *Байрамов Алі*. Дискурс безсуєтності крізь епохи: Джвандзи – Сковорода 7
4. *Басараба Марія*. Жіноче народне вбрання жителів села Бояни на початку ХХ століття 9
5. *Бічер Анна*. Сім'я – запорука успішної держави у праці «Нова Атлантида» Френсіса Бекона 11
6. *Благий Володимир*. Аксиологічний потенціал християнської педагогіки 13
7. *Борук Василь*. Постмодерна культура: до джерел сутнісного визначення 15
8. *Конарська Юлія*. Осмислення соціальних колізій трудової міграції в українському кіно (на прикладі х/ф «Гніздо горлиці») 17
9. *Кузик Аліна*. Поетичне кіно як унікальне явище українського кінематографу 19
10. *Куржос Раміль*. Зовнішня міграція населення з України як соціальна проблема 21
11. *Міleshкін Михайло*. Божественна літургія в богослужбовій парадигмі грецької та московської практик: компаративний аналіз 23
12. *Півторак Арсен*. Сотеріологічний і аксіологічний аспекти православного вчення про Боговтілення 25
13. *Попаденко Антон*. Парадигми влади: Е.Тоффлер і Дж. Гавента 27
14. *Початкіна Маргарита*. Вплив Ф. Брентано на становлення психоаналізу З. Фрейда 29
15. *Роговський Володимир*. Вплив ісихатської традиції на богослужбовий спів Православної Церкви 31
16. *Рогозинська Христина*. Ренесанс жанру «горрор» у масовій культурі: деякі аспекти концепт- і фрейм-аналізу

18. *Самкова Катерина*. Розкриття парадоксів акторської майстерності у творчості Дені Дідро 33
19. *Стрижевський Павло*. Соціальна політика в сучасному українському суспільстві: пошуки моделей реалізації діяльності 35
20. *Ходан Наталія*. Етичні норми як відповідь на екологічні проблеми сучасності 37
21. *Цайтлер Юлія*. Рівень толерантності студентства до представників ЛГБТ-спільноти (на прикладі емпіричного дослідження) 39
22. *Черкашенко Наталія*. Гендерні стереотипи в рекламі 41
23. *Ярема Олександр*. Аналіз тотожності в логічній семантиці 45